

Titel: BREV TIL: Louis Hjelmslev FRA: Louis Leonor Hammerich (1944-05-05)

Citation: "BREV TIL: Louis Hjelmslev FRA: Louis Leonor Hammerich (1944-05-05)", i *Louis Hjelmslev og hans kreds*, s. 1. Onlineudgave fra Louis Hjelmslev og hans kreds: https://tekster.kb.dk/catalog/lh-texts-kapsel_122-shoot-workidacc-1992_0005_122_SogS_0410/facsimile.pdf (tilgået 30. juli 2024)

Anvendt udgave: Louis Hjelmslev og hans kreds

Ophavsret: Materialet kan være ophavsretligt beskyttet, og så må du kun bruge det til personlig brug. Hvis ophavsmanden er død for mere end 70 år siden, er værket fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit. Hvis der er flere ophavsmænd, gælder den længstlevendes dødsår. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

Kære Hjelmslev,

Herved sender jeg en afskrift af mit indlæg og tilføjer en del, idet jeg siger mange tak for Deres brev af 3.ds.

De skriver, at beskrivelsesproceduren må indrettes "efter hvad der må forudsættes og hvad der forudsætter". Eksampt det umiddelbart følgende synes at glide ud, når De peger på det selviskkelige og her mindre interessante, at genetisk sprokforskning forudsætter, at man kender de spros (sprogtrin), man vil sammenligne, så må De dog vel efter Deres udtalelser forlede og Deres hele indstilling først og fremmest tænke på, at - med Deres ord - sprogbrugen forudsætter sprogbevægningen, men ikke omvendt, hvorfor De vil begynde med at undersøge sprogbevægningen og derved yderligere gå ud fra de strakte helheder, som De deler. Er dette ikke simpelthen middelalderens realisme (universalia ante rem)? Jeg kan ikke sige, om denne realistiske opfattelse er rigtig eller med rette bekæmpedes af nominalisterne; det er et stort filosofisk spørgsmål, eller var det dog engang. Jeg mener blot at vide, at man ikke kan studere sprogbevægningen uden at kende sprokbrugen. Og hvad forudsætter så hvad? Det er måske en strid om ord; men der er fra middelalderens og fra hegelianismens historie ikke meget håb at hente om frugtbare resultater af en sådan realistisk metode i sprogvidenskaben.

Dette hænger sammen med det følgende i Deres brev af 3.ds. Selvom De kan pege på steder i Deres bog, hvor De omtaler det "naturlige" talesprog, så er det dog ~~ikke~~, som fremstillet af mig, kun ganske lejlighedsvis, at dets egentlige problemer berøres. "Dagligsproget" (som vel er det samme som det naturlige talesprog) er jo i Deres bog kun et af flere mulige "sprog"; De tager det som basis, fordi det er det bedst kendte, men i og for sig kunde De efter Deres hele teori lige så godt have taget alle Deres illustrerende eksempler fra et andet "sprog".

Denne opfattelse kan jeg ikke tilægge mig. Spørget er kun eet, lyd sproget; skrift- og billedsprog er afledte af det egentlige sprog (må jeg undlade begrundelse, da den forudsættes af den af Den akcepterede definition af sprogvidenskabens principale genstand?). Når man taler om kunstens, musikens, matematikens,

2
Logikens sprog, er det billedlig tale (logikens sprog er ikke mere sprog i sprogvidenskabens forstand, end gymnastikens hest er hest i hippologiens forstand); der menes jo kun de nævnte discipliners udtryksmidler, og disse er i svigt for en del efter-sproglige. Et fgr-sprogligt udtryksmiddel er antagelig restus, men de nu brugelige (som altså er de eneste, vi kan studere) er overvejende afhængige af sproget.

Jeg kan i svigt ikke forstå, hvordan De kan akceptere den konservative formulering af sprogvidenskabens principale genstand. Thi når denne genstand er det på lyde opbyggede sprog, så følger heraf, at de sproglige udtryks-elementers mindste relevante dele ikke følger love, der er uafhængige af disse elementers dele relationer til det lydlige, det fysisk-fysiologisk akustiske (substantbegrebet behøver vist ikke at inddrages i diskussionen). Men det vil sige, at beskrivelsens begrundelsesprocedure må baseres på relationerne til det lydlige. Hvis man baserer på noget andet, har man ingen sikkerhed for, at det er sprogvidenskabens principale genstand, man beskriver. Man kan fx komme til at beskrive visse logiske forhold, der muligvis har affinitet til det sproglige, men muligvis ~~er~~ i nogle tilfælde er af ekstrasproglig art. Det er bl.a. dette, der har rejst min tvivl om Deres hele problemstilling.

I Deres bog stiller De Deres teori i modsætning til al tidligere sprogvidenskab; De vil stille sprogvidenskab på et helt nyt teoretisk grundlag. I Deres brev er De derimod snarere blevet den konservative, der mener at kunne anføre Madvig og Rask på Deres side, mens jeg skal have en opfattelse, der afviger fra al anden. Det fornermer jeg ingenlunde. Jeg ønsker kun at fortsætte hidtidig lydlære, formulere, syntaks og anerkender såre meget af den hidtidige teoretiske sprogvidenskab, for så vidt jeg overhovedet kender den. Jeg mener blot, at en revision af den på indoeuropæiske forestillinger opbyggede grammatik er nødvendig. Det kunde ikke falde mig ind at forkaste fx. Madvig (hvis største fortjenester dog vel nok er indenfor beskrivelsen af sprogbruken) eller stille umulige fordringer om historiske data ved beskrivelsen af eksotiske sprog hos folk uden historie. Men jeg inddrager gerne, at mit polemiske udtryk var for skarpt og kunde misforstås.

Hvad der er væsentligt for mig, er bl.a., at sproget er en proces, og at jeg ikke kan forstå dennes struktur uden principiell hensyntagen til, at de enkelte dele af processen ikke forholder sig statisk, men dynamisk til hinanden. Som eksempler nævner jeg, at Trubetzkoyes forsøg på at borteliminere tid af kvantitetsbegrebet forekom mig mislykket, og at jeg ikke kan forstå ord-klassebegrebet verbum uden at forbinde det med tid. Det synes mig inadværet at ville forklare træets struktur ved at fotografere årringene på en oversævet støttes flade: den kausale sammenhæng ses ikke på lange, men på tværs; og har videnskaben om et givet stof som sproget andet at sige end den kausale sammenhæng?

Man må være det enkelte

Skal man beskrive et sprog, så man begynde med at erkende så meget som muligt af sprogbrugen, og dernæst må man søge at fremstille de virkende led og deres mulighedsrealisation - uden overtro på den klassiske sprogrigtighed, der vist er næsten i megen tale om synkroni. Naturligvis er synkroniske beskrivelser nødvendige, men de er ikke sprogvidenskabens top og mål. Hvis vi kun beskriver et sprog synkronisk, altså i givet fald med vilje stiller os på det standpunkt, som afrikanister og amerikanister ofte nok har været tvungne til, så har vi stor vanskelighed med at forstå vedkommende sprogs struktur. Vi kan navnlig ikke vide, hvad der er relikter, hvad der er udviklingskin. Så snart vi har en smule historiske data, nogle stumper tekst fra et tidligere århundrede, måske blot pålidelige efterretninger om forskel på generationernes sprog, så begynder det at blive levende; så kan vi begynde at se delenes virkelige indre struktur. Vi kan se: denne lyd er i tilbagegang, den har tidligere været mere udbredt; når den er typisk for dialekten A, så hænger det sammen med, at A overhovedet (af historisk-sociologiske grunde) er gammeldags. Den underlige væksten i kongruens, vi kan konstatere i A, er simpelthen rest af et tidligere stade, hvor denne art af kongruens endnu ikke gjorde sig afsærende gældende. O.s.v.

Naturligvis er diakroni ikke tilstrækkelig, navnlig ikke, når den drives således, at man ikke uden forståelse af strukturelementer blot angiver, hvad

80
noget kommer af. Men svakroni er heller ikke tilstrækkelig og har især intet
forudfattet mål i sig selv. Det er en pussig, i lingvistikredsen indarøet mis-
forståelse, at man ikke må blande diakroniske elementer ind i i en svakronisk
fremstilling. Man er tværtimod godt zal, dersom man ~~ikke~~ ved en tilstandsbe-
skrivelse ikke dertil udnytter diakroniske kundskaber formålstjenligt (i en
beskrivelse af det nuværende danske sprog har en angivelse af, at gade på ge-
tisk hed gawo næppe interesse, men efterretning om udtalen af ag for 50 år
siden har rimeligvis væsentlig interesse). Sprogbeskrivelse er beskrivelse af
en virkende stræk; i enkeltsprogets strukturrevsten indgår proceselementer.

Men lad mig standse. Jeg har 105 translatørogaver at rette, o.s.v. Og
Jeg har videnskabeligt arbejde af helt anden art, der presser på. Smt hove-
arbejde: sanningen kan ikke udsættes!

Tak for Deres bog! Tak for Deres brev! Tak for mange rige incitamentoer!
Jeg er ganske klar over, at De har større sproglige kundskaber, større tænke-
skarphed, mere filosofisk skoling, end jeg har. De skal aldrig tvivle om, at
alt, hvad jeg siger, sikes i bevidstheden herom. Men derfor er jeg jo allige-
vel nødt til at prøve på at ro mig frem, så godt jeg formår.

Venlig hilsen

Deres hengivne

L. Hjelmslev